

საგადასახდელო ბალანსი

ნინო გრიგალაშვილი

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

რეზიუმე

საგადასახდელო ბალანსი არის სტატისტიკური ანგარიში, სადაც სისტემატიზებული სახითაა ასახული მოცემული ქვეყნის მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან საგარეო ეკონომიკური ოპერაციების ჯამობრივი მონაცემები დროის გარკვეული მონაკვეთისათვის.

შემთხვევას, როდესაც ქვეყნის ბიუჯეტი უზრუნველყოფს საერთაშორისო გადასახდელების გადახდას, უწოდებენ საგადასახდელო ბალანსის წონასწორობას. საგადასახდელო ბალანსის წონასწორობის ანალიზისათვის გამოიყენება გადახდების ბალანსი, საბაზო ბალანსი, ოფიციალური ანგარიშსწორების ბალანსი

სახელმწიფოს საგადასახდელო ბალანსზე მოქმედ ფაქტორებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს შემდეგი: ინფლაციის ტემპი, მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდა, საპროცენტო განაკვეთების ზრდა, სავალუტო კურსი.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახდელო ბალანსი, კაპიტალის მოძრაობის ბალანსი, მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი, სავაჭრო ბალანსი, საბაზისო ბალანსი, საბაზრო ფასი, სეზონური, ანუ შემთხვევითი დისბალანსი.

ძირითადი ტექსტი

საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურაში გამოიყენება 3 ძირითადი ნაწილი:

- 1) სავაჭრო ბალანსი ანუ საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის თანაფარდობა;
- 2) მომსახურებისა და არაკომერციული გადახდების ბალანსი;

3) კაპიტალის და კრედიტების მოძრაობის ბალანსი.

დღეისათვის პრაქტიკულად გავრცელებულია საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურის კლასიფიკაციის შემდეგი სახე: მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი და კაპიტალისა და კრედიტების ბალანსი. მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი მოიცავს სავაჭრო ბალანსს და მომსახურებისა და არაკომერციული გადახდების ბალანსს. კაპიტალის მოძრაობის ბალანსი მოიცავს გრძელვადიანი პირდაპირი, პორტფელური ინვესტიციებისა და მოკლევადიანი კაპიტალის მოძრაობას. ამ ორი ბალანსის საფუძველზე დგება და ქვეყნდება ერთიანი საგადასახდელო ბალანსი.

სავაჭრო ბალანსი არის მოცემული ქვეყნის ფარგლებში ექსპორტისა და იმპორტის თანაფარდობა. მომსახურებისა და არაკომერციული გადახდების ბალანსი მოიცავს:

1) გადახდებს და შემოსულობებს სატრანსპორტო გადაზიდვებზე, დაზღვევაზე, საერთაშორისო ტურიზმზე, საექსპორტო მომსახურებაზე, ლიცენზიებით ვაჭრობაზე, ლიზინგურ ოპერაციებზე და ა.შ.

2) მომსახურებაში შედის აგრეთვე გადასახდელები უცხოეთში ინვესტიციებიდან მოგებაზე და საერთაშორისო კრედიტებზე პროცენტები;

3) სახელმწიფო ოპერაციები - სახელმწიფო პენსიები, საერთაშორისო ორგანიზაციებში შენატანები;

4) კერძო გზავნილები - უცხოეთში მომუშავე უცხოელი მუშების, მოსამსახურეების, სპეციალისტების გზავნილები ნათესავებთან სამშობლოში

მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი აისახება საგადასახდელო ბალანსში და არანაირ გავლენას არ ახდენს მასზე მომდევნო პერიოდებში. ამ ოპერაციებს მიმდინარეს უწოდებენ იმის გამო, რომ განაცალკევონ ერთმანეთისაგან საქონლით და მომსახურებით მსოფლიო ვაჭრობა და კაპიტალითა და კრედიტის ფორმით ფინანსური რესურსების საერთაშორისო მოძრაობა. კაპიტალისა და კრედიტების მოძრაობის ბალანსი ასახავს სახელმწიფო და კერძო შეტანის და გატანის, მიწოდებულ და

მიღებული საერთაშორისო კრედიტების თანაფარდობას. ეს არის მენარმეობრივი კაპიტალის და ნასესხები კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობა. სამენარმეო კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობა მოიცავს: კაპიტალის გატანას, რომელშიც შედის: ეროვნული ფირმების მიერ პირდაპირი ინვესტირება უცხოეთში, ეროვნული რეზიდენტების მიერ საბანკო დეპოზიტების შექმნა უცხოური ბანკებისგან. ნასესხები კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობა მოიცავს: გრძელვადიან და საშუალოვადიან ოპერაციებს, რაც ნიშნავს სახელმწიფო და კერძო ნასესხობას და კრედიტებს, რომელიც მიენიჭებათ 1 წელზე მეტი ვადით; მოკლევადიან ოპერაციებს რაც მოიცავს 1 წლამდე საერთაშორისო კრედიტებს, ბანკებს შორის კაპიტალის გადაადგილებას.

საბაზისო ბალანსი ეწოდება ბალანსის მიმდინარე, ანგარიშებისა და კაპიტალის მოძრაობისა და კრედიტების გრძელვადიანი ანგარიშების ჯამს.

შეცდომები და გამოტოვებები არის საგადასახდელო ბალანსის სპეციალური მუხლი, რომელიც მოიცავს სტატისტიკურ ცდომილებებს და აღურიცხავ ოპერაციებს. საგადასახდელო ბალანსის შემუშავებას საფუძვლად უდევს შემდეგი პრინციპები: ორმაგი ჩანერის პრინციპი, რეზიდენტები და არარეზიდენტები, საბაზრო ფასი, რეგისტრაციის დრო, საანგარიშო ერთეული.

ორმაგი ჩანერის პრინციპი - საგადასახდელო ბალანსი აიგება ბუღალტრული აღრიცხვის საფუძველზე და თითოეული ოპერაცია ერთდროულად აისახება ანგარიშის კრედიტში და დებეტში. თეორიულად სალდო უნდა გაუტოლდეს ნულს. საბალანსო სხვაობებს უწოდებენ შეცდომებს და გამოტოვებებს.

რეზიდენტები და არარეზიდენტები - ისინი გამოდიან სუბიექტებად საგადასახდელო ბალანსის შედგენის დროს. რეზიდენტებს განეკუთვნებიან ფიზიკური და იურიდიული პირები, საწარმოები და ორგანიზაციები, რომლებიც მდებარეობენ მოცემულ ქვეყანაში, ხოლო არარეზიდენტებს განეკუთვნებიან ფიზიკური და იურიდიული პირები, რომლებიც მუდმივად ან დროებით საზღვარგარეთ ცხოვრობენ დ ფუნქციონირებენ.

საბაზრო ფასი- განისაზღვრება ფულადი თანხით, რომელიც გადახდილია საქონლის და მომსახურების შესაძენად კომერციული გარიგებებით.

რეგისტრაციის დრო-ჩანაწერები დებეტში და კრედიტში უნდა განხორციელდეს ერთდროულად ეკონომიკური ფასეულობების შექმნის, გარდაქმნის, გაცვლის, გადაცემისა და ლიკვიდაციის მომენტში.

საანგარიშო ერთეული- საგადასახდელო ბალანსის შედგენისას გამოიყენება საანგარიშო ერთეული, რომელიც მიღებულია ქვეყნის შიდა გაანგარიშებებში და აღრიცხვაში. საგადასახდელო ბალანსის უცხოურ ვალუტაში გადაანგარიშებისას გამოიყენება ვალუტის საბაზრო კურსები.

საგადასახდელო ბალანსში თითოეული გარიგება შეიტანება პლუსი და მინუსი ნიშნით. თუ საგარეო-ეკონომიკური გარიგებებისგან სახელმწიფო მიიღებს დამატებით უცხოურ ვალუტას, მოცემული გარიგება კრედიტის განყოფილებაში შეიტანება პლუსი ნიშნით. თუ გარიგებას თან ახლავს უცხოური ვალუტის ხარჯვა, იგი შეიტანება დებეტის განყოფილებაში მინუსი ნიშნით.

სახელმწიფოს საგადასახდელო ბალანსზე მოქმედ ფაქტორებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს შემდეგი:

- ინფლაციის ტემპი;
- მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდა;
- საპროცენტო განაკვეთების ზრდა;
- სავალუტო კურსი.

საგადასახდელო ბალანსზე ინფლაციის ზეგავლენა მდგომარეობს იმაში, რომ როდესაც ადგილი აქვს ფასების მნიშვნელოვან ზრდას ეროვნულ საქონელზე და მომსახურებაზე, მაშინ მცირდება მათი კონკურენტუნარიანობა და რთულდება ექსპორტი.

მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის პირობებში იზრდება საქონლისა და მომსახურების იმპორტის მოცულობა. ეს დაკავშირებულია იმასთან, რომ მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის პირობებში ქვეყანაში ადგილი აქვს მოგების სიდიდის ზრდას,

რომლის ნაწილი შეიძლება გამოყენებულ იქნას იმპორტის გაზრდისათვის.

დეპოზიტებზე საპროცენტო განაკვეთების დონე გავლენას ახდენს კაპიტალის ნაკადზე ფულად და ინვესტიციურ ბაზარზე. დეპოზიტებზე საპროცენტო განაკვეთების ზრდა ინვესტორების კაპიტალის ინვესტირების ზრდას, ხოლო საპროცენტო განაკვეთების შემცირებისას, ადგილი აქვს კაპიტალის გადინებას, რამდენადაც ინვესტირებას ბუნებრივია იზიდავს ის ქვეყნები, სადაც მაღალია საპროცენტო განაკვეთები დეპოზიტებზე.

სავალუტო კურსის გავლენა სახელმწიფოს საგადასახდელო ბალანსზე მდგომარეობს იმაში, რომ უცხოური ვალუტის მაღალი კურსი ხელს უშლის საიმპორტო ოპერაციებს და ხელს უწყობს საექსპორტო ოპერაციებს. ხოლო უცხოური ვალუტის დაბალი კურსი ქმნის ხელსაყრელ პირობებს იმპორტისათვის და აბრკოლებს ექსპორტს.

შემთხვევას, როდესაც ქვეყნის ბიუჯეტი უზრუნველყოფს საერთაშორისო გადასახდელების გადახდას, უწოდებენ საგადასახდელო ბალანსის წონასწორობას. საგადასახდელო ბალანსის წონასწორობის ანალიზისათვის გამოიყენება შემდეგი ელემენტები:

- მიმდინარე გადახდების ბალანსი;
- საბაზო ბალანსი;
- ოფიციალური ანგარიშსწორების ბალანსი

განასხვავებენ საგადასახდელო ბალანსის წონასწორობას:

1) გრძელვადიან პერიოდში, 2) საშუალოვადიან პერიოდში, 3) მოკლევადიან პერიოდში.

გრძელვადიანი წონასწორობა მიიღწევა საქონლითა და მომსახურებით ვაჭრობისას სალდოს არარსებობით დროის გრძელვადიანი პერიოდის განმავლობაში.

საშუალოვადიანი წონასწორობის შენარჩუნება ხდება გრძელვადიანი დაკრედიტების მექანიზმის გამოყენებით.

მოკლევადიან წონასწორობას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც საანგარიშო პერიოდში სახელმწიფოს მხრიდან არ არსებობს მოქმედებები ოფიციალური სარეზერვო აქტივების

გამოყენების მიმართულებით.

საგადასახდლო ბალანსის წონასწორობის დარღვევის მიზეზები შეიძლება იყოს:

- სეზონური, ანუ შემთხვევითი დისბალანსი - ექსპორტისა და იმპორტის სეზონური რყევა;
- სტრუქტურული დისბალანსი - ქვეყანა არასაკმარისად სწრაფად ეგუება ექსპორტზე და იმპორტზე მოთხოვნების ცვლილებას;
- დისბალანსი სხვა მიზეზებით: ეკონომიკაში გლობალური ტექნოლოგიური ცვლილებები, სავალუტო რეგულირების ღონისძიებები და ა.შ.

საგადასახდლო ბალანსის სახელმწიფოებრივი რეგულირების პრაქტიკაში გამოიყენება შემდეგი მეთოდები:

პირდაპირი კონტროლი - რომელიც მოიცავს იმპორტის რაოდენობრივ შეზღუდვას, უცხოურ ინვესტიციებზე შემოსავლების უცხოეთში გადაგზავნის აკრძალვას ან შეზღუდვას, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი კაპიტალის ქვეყანაში უკან დაბრუნებას.

დეფლაციური პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია შიდა მოთხოვნის შემცირების ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირების გზით, რომლის თანმდევი ეფექტია საგადასახდლო ბალანსის გაუმჯობესება. დეფლაციური პოლიტიკის შედეგია წარმოების მოცულობის, ინვესტიციების და შემოსავლების შემცირება, რომლებიც საბოლოო ჯამში იწვევენ იმპორტის და სარეზერვო სიმძლავრეების ამოქმედებას ექსპორტის გაძლიერებისათვის.

ცენტრალური ბანკის საბაზისო განაკვეთების ცვლილება, რომელიც მიმართულია, ერთი მხრივ, სავალუტო კურსისა და საგადასახდლო ბალანსის რეგულირებისაკენ საერთაშორისო კაპიტალის მოძრაობაზე ზემოქმედების გზით, ხოლო, მეორე მხრივ, შიდა კრედიტების დინამიკის, ფულადი მასის, ფასების და ერთობლივი მოთხოვნის რეგულირების გზით.

სავალუტო რეზერვების დივერსიფიკაცია წარმოადგენს სახელმწიფოს, ბანკების პოლიტიკას, მიმართულს სავალუტო რეზერვების სტრუქტურის რეგულირებისაკენ მის შემადგენ-

ლობაში სხვადასხვა ვალუტების შეყვანით. მისი მიზანია უზრუნველყოფილ იქნას საერთაშორისო ანგარიშსწორებები, განხორციელდეს სავალუტო ინტერვენციები. ეს პოლიტიკა ხორციელდება არასტაბილური ვალუტის გაყიდვით და უფრო მდგრადი ვალუტის შეძენით.

სახელმწიფოს სპეციალური ღონისძიებები, რომლებშიც შედის: ექსპორტის სტიმულირებისთვის სახელმწიფოს მიერ მიზნბრივი საექსპორტო სუბსიდიების გამოყოფა, დაზღვევა პოლიტიკური და ეკონომიკური რისკებისგან, ქვეყნიდან ტურისტების მიერ ვალუტის გატანის შეზღუდვა(ნორმის დანესება), სახელმწიფოს პირდაპირ ან ირიბად მონაწილეობა ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნაში უცხოელი ტურისტების მოზიდვის მიზნით.

დასკვნა

დღეისათვის გავრცელებულია საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურის კლასიფიკაციის შემდეგი სახე: მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი და კაპიტალისა და კრედიტების ბალანსი. მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი მოიცავს სავაჭრო ბალანსს და მომსახურებისა და არაკომერციული გადახდების ბალანსს. კაპიტალის მოძრაობის ბალანსი მოიცავს გრძელვადიანი პირდაპირი, პორტფელური ინვესტიციებისა და მოკლევადიანი კაპიტალის მოძრაობას. ამ ორი ბალანსის საფუძველზე დგება და ქვეყნდება ერთიანი საგადასახდელო ბალანსი.

მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი აისახება საგადასახდელო ბალანსში და არანაირ გავლენას არ ახდენს მასზე მომდევნო პერიოდებში. ამ ოპერაციებს მიმდინარეს უწოდებენ იმის გამო, რომ განაცალკევონ ერთმანეთისაგან საქონლით და მომსახურებით მსოფლიო ვაჭრობა და კაპიტალითა და კრედიტის ფორმით ფინანსური რესურსების საერთაშორისო მოძრაობა.

კაპიტალისა და კრედიტების მოძრაობის ბალანსი ასახავს სახელმწიფო და კერძო შეტანის და გატანის, მიწოდებული და მიღებული საერთაშორისო კრედიტების თანაფარდობას.

სახელმწიფოს საგადასახდელო ბალანსზე მოქმედ ფაქტორ-

რებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს შემდეგი: ინფლაციის ტემპი, მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდა, საპროცენტო განაკვეთების ზრდა, სავალუტო კურსი.

საგადასახდელო ბალანსის ნონასწორობის ანალიზისათვის გამოიყენება შემდეგი ელემენტები: მიმდინარე გადახდების ბალანსი, საბაზო ბალანსი, ოფიციალური ანგარიშსწორების ბალანსი.

References:

1. I. Meskhia. International Finance, Tbilisi, 2012.
2. L. Bakhtadze. Financial Market, Tbilisi, 2007.
3. R. Kakulia. General Theory of Finance, Tbilisi, 2007.

BALANCE OF PAYMENTS

Nino Grigalashvili

Doctor of Business Administration

Resume

The Balance of payments represents a statistical report, which includes the total summarized data of a given country's foreign economic transactions with other world countries in a particular period.

The case, when the country budget provides international payments, called the balance of payments equilibrium. For the analysis of the balance of payments equilibrium, are used the balance of payments, base balance, official settlements balance.

Among the active factors which have an influence on the state balance of payments especially there must be pointed out the following: the Rate of inflation, the real increase of gross domestic product (GDP), the increase of interest rates, the rate of exchange.

For the analysis of the balance of payments equilibrium, are used the following elements: The current balance of payments, the base balance, the official settlements balance.

The reasons for disequilibrium of balance of payments may be: Seasonal or accidental imbalance - seasonal fluctuation of export and import, structural imbalance – the country insufficiently quickly adapts the requirements, changes on export and import. Other causes of imbalance can be: The technological changes in the global economy, exchange control measures, etc.

In practice for the public regulation of the Balance of payments there are in use the following methods: Direct control, deflation policy, the basic rate change of central bank.